

นโยบายของไทยในการส่งกำลังทหารไปปฏิบัติการเพื่อมนุษยธรรมในอิรัก

5.1 นโยบายต่างประเทศของไทยต่อสหรัฐอเมริกา

ในการกำหนดนโยบายต่างประเทศของไทยแล้ว โดยปกติรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศจะเป็นผู้กำกับการกำหนดนโยบายต่างประเทศยังมีหลายหน่วยงานอื่นๆ เข้าร่วมพิจารณาด้วยและมีการประสานงานกัน โดยทั่วไปแล้วจะมีข้อพิจารณาที่สำคัญได้แก่ การช่วยแก้ปัญหาและลำดับความสำคัญของกรณี โดยถือเอาประโยชน์แห่งชาติเป็นหลักในการวัด หลังจากนั้นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศจะได้เสนอนโยบายไปให้นายกรัฐมนตรีเพื่อนำเข้าสู่คณะรัฐมนตรีในการพิจารณาความเหมาะสมในฐานะฝ่ายบริหาร โดยการดำเนินนโยบายจะคำนึงถึงผลประโยชน์ของชาติมาเป็นอันดับแรก โดยทั่วไปผลประโยชน์ของชาตินั้นจะดำรงอยู่ได้ก็ต้องอาศัยอำนาจเป็นเครื่องคุ้มครองป้องกันรักษา ในการกำหนดและดำเนินนโยบายผู้ตัดสินใจมักจะนำเรื่องผลประโยชน์แห่งชาติเป็นตัวตัดสินนโยบายของประเทศ ในเรื่องผลประโยชน์แห่งชาติของประเทศไทยนั้น สภาพความมั่นคงแห่งชาติได้กำหนดไว้ 5 ประการดังนี้

- 1) การดำรงอยู่ของรัฐอย่างมีความสุข อธิปไตย และบูรณภาพดินแดน
- 2) ความเกษมสมบูรณ์ของประชาชน
- 3) ความเจริญก้าวหน้าโดยส่วนรวมของชาติทั้งทางเศรษฐกิจและสังคม
- 4) การมีสถาบันปกครองที่เอื้ออำนวยประโยชน์แก่ประชาชน
- 5) ความมีเกียรติและศักดิ์ศรีในประชาคมระหว่างประเทศ¹

สถานการณ์โลกในช่วงสงครามเย็นทำให้ประเทศไทย ผูกพันอย่างแน่นแฟ้นกับสหรัฐอเมริกา ทั้งนี้เพราะสหรัฐอเมริกาเป็นประเทศมหาอำนาจที่มีศักยภาพในด้านการเมืองและการเศรษฐกิจของโลก มีทรัพยากรธรรมชาติมาก ตลอดจนเป็นประเทศที่มีความเชี่ยวชาญในด้านเทคโนโลยีสูง เป็นตลาดค้าและแหล่งทุนที่สำคัญของไทย และส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีต่อกัน สองสาเหตุหลักๆ ที่สหรัฐอเมริกามีความสำคัญกับไทยคือ

---

¹ นักศึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร หลักสูตรป้องกันราชอาณาจักร รุ่นที่ 43 หลักสูตรการป้องกันราชอาณาจักรภาครัฐร่วมเอกชน รุ่นที่ 13 ปีการศึกษา พ.ศ.2543-2544. "ยุทธศาสตร์ชาติ 2545-2549".

1) เป็นประเทศสมาชิกมหาอำนาจที่มีอิทธิพลมากในโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในภูมิภาคเอเชียและแปซิฟิก การสร้างพันธมิตรและมีฐานทัพในภูมิภาคต่างๆ ทั่วโลกรวมทั้งการมีซีปนาอูช นิวเคลียร์ในครอบครอง

2) มีการติดต่อกันในด้านการค้า และการลงทุน ไทยอาจจะได้พึ่งพาประเทศสหรัฐอเมริกาที่ถือเป็นหลักทางเศรษฐกิจที่มั่นคง

ผลประโยชน์ดังกล่าวทั้งสองนี้เป็นสิ่งผูกพันของไทยต่อสหรัฐอเมริกามาช้านานและแนวโน้มในอนาคตก็ยังคงไม่เปลี่ยนแปลงไปมากนักทั้งยังสามารถอธิบายถึงการดำเนินนโยบายต่างประเทศได้ว่าสอดคล้องกับผลประโยชน์ของสหรัฐอเมริกาอย่างไร เช่น การที่ไทยส่งกำลังทหารไปปฏิบัติการเพื่อมนุษยธรรมในอิรักเป็นการสนับสนุนสหรัฐอเมริกาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ โดยผลประโยชน์ของไทยที่ต้องพึ่งพิงสหรัฐอเมริกาในปัจจุบันมี 2 ข้อใหญ่ๆ คือ

5.1.1 ด้านความมั่นคง

ความมั่นคงด้านการเมืองระหว่างประเทศเป็นการเสริมความมั่นคงด้านการเมืองภายใน เพราะหากสามารถดำเนินงานทางทูตได้ผลสำเร็จตามที่วางไว้ โดยมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับทุกประเทศ สามารถดำเนินนโยบายต่อประเทศมหาอำนาจในลักษณะถ่วงดุลที่พอเหมาะพอควร ก็จะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อประเทศชาติมากที่สุด ขณะเดียวกันชาติก็มิเคยรติและศักดิ์ศรี ได้รับการยอมรับนับถือจากนานาประเทศ อันจะส่งผลในทางบวกต่อความมั่นคงทางการเมืองภายในด้วย

โดยปกติการคงไว้ซึ่งความมั่นคงของชาติที่มีขนาดเล็กถึงปานกลางนั้นจะต้องได้รับการสนับสนุนจากประเทศมหาอำนาจ ซึ่งในเอเชียนั้น ก็มีสหรัฐอเมริกาและจีน แต่สหรัฐอเมริกานั้นค่อนข้างมีอิทธิพลสูงกว่า ในฐานะที่เป็นหนึ่งในห้าประเทศในเอเชียที่เป็นพันธมิตรร่วมสนธิสัญญากับสหรัฐอเมริกา ประเทศไทยอำนวยความสะดวกให้ทหารสหรัฐอเมริกาใช้อุปกรณ์และสถานที่ทางทหารเมื่อจำเป็นตั้งในระหว่างสงครามอ่าวเปอร์เซีย เป็นต้น ในช่วงปฏิบัติการไล่ทะเลทรายและพายุทะเลทราย ประเทศไทยเป็นจุดสำคัญในการส่งกำลังบำรุง การที่ทหารสหรัฐอเมริกา ใช้สถานที่ทางทหารของไทยได้ชนิดที่ไม่มีที่ใดในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เหมือนนับว่าสำคัญยิ่งต่อสหรัฐอเมริกา

ความสัมพันธ์อันแนบแน่นนี้ มีส่วนอย่างมากที่ทำให้ไทยสนใจสั่งซื้ออุปกรณ์ทางทหารของสหรัฐอเมริกา อันเป็นประโยชน์ต่อธุรกิจสหรัฐอเมริกา และต่อการปฏิบัติการร่วมทางทหาร แม้ในระยะหลังๆ จะมีผู้ผลิตอุปกรณ์ทางทหารจากยุโรป และที่อื่นๆ เป็นคู่แข่งที่น่ากลัวแต่กองทัพไทยก็ยังคงเลือกใช้เทคโนโลยีอเมริกันเป็นส่วนมาก

ต่อมาภายหลังจากเหตุการณ์ 11 กันยายน พ.ศ.2544 ที่สหรัฐอเมริกาโดนก่อการร้ายที่นครนิวยอร์กนั้นเท่ากับเป็นการเพิ่มความสำคัญของประเด็นปัญหาความมั่นคงของประเทศสหรัฐอเมริกา หลังจากเหตุการณ์นั้นรัฐบาลสหรัฐอเมริกาได้ใช้ประเด็นการต่อต้านหรือการตอบโต้การก่อการร้ายเป็นยุทธศาสตร์หลักในการดำเนินนโยบายต่างประเทศ สงครามต่อต้านการก่อการร้ายจึงมีแนวโน้มที่จะกลายเป็นนโยบายต่างประเทศที่ต่อเนื่องของสหรัฐอเมริกา ไปโดยตลอด

สหรัฐได้ประกาศสงครามต่อต้านการก่อการร้ายโดยแสวงหาพันธมิตรร่วมป้องกันทางด้านความมั่นคง ประธานาธิบดีจอร์จ บุช ได้กล่าวว่า "ใครไม่สนับสนุนสหรัฐอเมริกา ก็ถือว่าเป็นฝ่ายตรงข้าม" ต่อมาเมื่อสหรัฐอเมริกาบุกโจมตีอัฟกานิสถาน ไทยก็ให้ใช้สนามบินอู่ตะเภาเป็นจุดจอดพักทำให้สหรัฐอเมริกามอบสถานภาพพันธมิตรสำคัญนอกกลุ่มนาโต (Major Non-Nato Ally - MNNA)²

คำว่า "พันธมิตรสำคัญนอกกลุ่มนาโต" นั้น ปรากฏขึ้นเป็นครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ.2532 หลังจากมีการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายว่าด้วย "ข้อตกลงความร่วมมือกับพันธมิตร" โดยประเทศที่มีสถานะ MNNA 12 ประเทศ ได้แก่ อิสราเอล อียิปต์ ญี่ปุ่น ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ เกาหลีใต้ จอร์แดน อาร์เจนตินา บารเรน ฟิลิปปินส์ ไทย และคูเวต ประเทศไทยได้รับสถานะนี้เมื่อวันที่ 18 ตุลาคม พ.ศ.2546 ในโอกาสที่ประธานาธิบดี จอร์จ ดับเบิลยู บุช เดินทางมาร่วมประชุมสุดยอดของกลุ่มเอเปกที่กรุงเทพฯ³

การได้รับสถานะ MNNA ช่วยให้เกิดความได้เปรียบในแง่ของกระบวนการให้ความช่วยเหลือต่างประเทศของสหรัฐอเมริกาอยู่บ้าง ซึ่งมี 7 ประการดังนี้

- 1) ให้ชาติ MNNA มีสิทธิ์สูงสุดในการได้รับอุปการะทางทหารส่วนเกินจากสหรัฐอเมริกา เป็นลำดับต้นๆ
- 2) ให้ชาติ MNNA มีสิทธิ์ในการซื้อกระสุนที่ทำจากยูเรเนียม
- 3) ให้ชาติ MNNA มีสิทธิ์ได้รับคลังอาวุธยุทธโปกรณ์สำรองเพื่อการสงครามซึ่งสหรัฐอเมริกาเป็นเจ้าของในประเทศของตนนอกค่ายทหารอเมริกัน
- 4) อนุญาตให้ชาติ MNNA ทำข้อตกลงกับรัฐบาลสหรัฐอเมริกาในการจัดการฝึกในแบบ

² เข้าเป็นพันธมิตรสำคัญนอกกลุ่มนาโตแล้วไทยจะได้อะไร. มติชน (5 มิถุนายน 2546) : 15.

³ ประทุมพร วัชรเสถียร, โลกร่วมสมัย ตอบคำถามคนรุ่นใหม่ (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ปาเจรา, 2548).

ทวิภาคหรือพหุภาคี โดยใช้ระบบใช้จ่ายต่างตอบแทนที่อาจยกเว้นการใช้คืนค่าใช้จ่ายทางอ้อมและค่าธรรมเนียมต่างๆ เฉพาะรายการ

- 5) อนุญาตให้ชาติ MNNA ใช้อุปกรณ์ทางทหารเฉพาะชนิดของสหรัฐอเมริกาที่เช่าซื้อตามโครงการช่วยเหลือด้านการเงินทางทหารแก่รัฐบาลต่างประเทศ
- 6) ให้ชาติ MNNA สามารถขอยืมวัสดุอุปกรณ์และยุทธโปกรณ์สำหรับโครงการวิจัยและพัฒนาาร่วมกัน และสำหรับการทดสอบและประเมินผล
- 7) ให้ชาติ MNNA มีสิทธิ์ได้รับใบอนุญาตส่งออกดาวเทียมเพื่อการพาณิชย์ รวมทั้งเทคโนโลยีส่วนประกอบและระบบของดาวเทียมนั้น⁴

การที่ไทยมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับสหรัฐอเมริกา ประกอบกับมีหน่วยงานและผลประโยชน์ของสหรัฐอเมริกาอยู่ในประเทศไทยเป็นจำนวนมาก สหรัฐอเมริกาจึงให้ความสำคัญกับไทยในฐานะชาติพันธมิตรด้านความมั่นคง ต่อมาเมื่อสหรัฐอเมริกาโจมตีอิรัก สหรัฐอเมริกาก็ขอให้ไทยส่งกำลังทหารเข้าร่วมปฏิบัติการบูรณะฟื้นฟูอิรักหลังสงคราม แม้ว่าไทยจะไม่เห็นด้วยกับการทำสงครามนอกกรอบสหประชาชาติ แต่ไทยก็ไม่ต้องการเสียผลประโยชน์ในระยะยาวและความสัมพันธ์ที่ดีกับสหรัฐอเมริกา ประกอบกับไทยต้องการรักษาสถานภาพในประชาคมโลก⁵ ด้วยการร่วมรับผิดชอบต่อประเทศที่ประสบภัยสงครามจึงทำให้ ในที่สุดไทยได้ส่งกองกำลังทหารไปปฏิบัติการเพื่อนุชยธรรม ณ เมืองคาร์บาลา ประเทศอิรัก ตามความต้องการของสหรัฐอเมริกาโดยไทย ได้คำนึงถึงประเด็นด้านความมั่นคงที่จะได้รับจากสหรัฐอเมริกา เพราะไทยยังต้องเสริมสร้างศักยภาพทางทหารเพื่อป้องกันภัยคุกคามและสนับสนุนให้สหรัฐอเมริกามีบทบาททางการเมือง การทูต และการทหารต่อไปในภูมิภาคนี้ เนื่องจากสหรัฐอเมริกายังคงมีบทบาทสูงในด้านเศรษฐกิจและความมั่นคงในประเทศไทย

⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 265.

⁵ เมื่อวันที่ 22 เมษายน 2546 ดร.สุรเกียรติ์ เสถียรไทย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงต่างประเทศ ได้เป็นประธานการประชุมหารือกับภาครัฐเกี่ยวกับการให้ความช่วยเหลือและฟื้นฟูประเทศอิรัก ที่กระทรวงการต่างประเทศ ที่ประชุมได้หารือแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นเกี่ยวกับประเภทความช่วยเหลือที่ไทยพร้อมจะสนับสนุนอิรักตามประเภทของความช่วยเหลือ ประมาณ 20 รายการ ที่ สำนักงานว่าด้วยการบูรณะฟื้นฟูและการให้ความช่วยเหลืออิรัก (Office of Reconstruction and Humanitarian Assistance to Iraq : ORHA) ได้จัดทำขึ้น ที่ประชุมมีมติที่จะให้ความช่วยเหลือฟื้นฟูอิรักในด้านต่างๆ ได้แก่ การส่งทหารช่างไปช่วยบูรณะโครงสร้างพื้นฐานในอิรัก การส่งทหารเสนารักษ์ แพทย์และพยาบาลเพื่อสนับสนุนภารกิจทางการแพทย์ การให้ความช่วยเหลือในการฝึกอบรมเจ้าหน้าที่อิรักในเรื่องการบริหารงานในระดับประเทศละในระดับท้องถิ่น การให้ความช่วยเหลือด้านชลประทาน การปฏิบัติการกู้ระเบิดและฝึกอบรมบุคลากร และสนับสนุนการกู้ระเบิด (13 กันยายน 2546) [online],แหล่งที่มา : www.mfa.go.th

อาจสรุปได้ว่าถึงแม้จะได้มีความพยายามต่างๆ ที่จะให้ได้มาซึ่งเสรีภาพขั้นสูงสุดในการดำเนินการระหว่างประเทศ และให้ปลอดจากการแทรกแซงจากต่างประเทศ ประเทศไทยก็ยังคงต้องการให้สหรัฐอเมริกา เป็นผู้คุ้มครองความมั่นคงของประเทศอยู่ต่อไปและแม้ว่าจะได้ดำเนินนโยบายเป็นมิตรกับประเทศต่างๆ ขึ้นอีก แต่ประเทศไทยก็ยังคงมีความโน้มเอียงที่จะให้ความใกล้ชิดสนิทสนมกับสหรัฐอเมริกา มากกว่าประเทศใดๆ ปัจจุบันประเทศไทยมีผลประโยชน์ร่วมกับสหรัฐอเมริกา ทั้งในด้านเศรษฐกิจและการเมืองทั้งในปัจจุบันและอนาคตจึงน่าจะเชื่อได้ว่าตราบเท่าที่สถานการณ์ยังเป็นอยู่เช่นนี้ความสัมพันธ์ระหว่างไทย – สหรัฐอเมริกา ก็คงจะดำเนินไปด้วยดีตลอดไป

5.1.2 ด้านเศรษฐกิจ

ในปี พ.ศ.2546 สหรัฐอเมริกายังคงเป็นพลังขับเคลื่อนทิศทางของโลกทั้งในแง่การจัดระเบียบความมั่นคงในภูมิภาค ควบคู่กับการวางกรอบหรือแพร่กระแสโลกาภิวัตน์ในเรื่องค่านิยมประชาธิปไตย สิทธิมนุษยชน เศรษฐกิจเสรี และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เพื่อตอกย้ำบทบาทความเป็นผู้นำของโลกและพิทักษ์รักษามลประโยชน์ของสหรัฐอเมริกา ซึ่งจะส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั่วโลกทั้งในแง่บวกและลบ ไม่ว่าจะเป็นด้านสังคม การเมือง เศรษฐกิจ หรือวัฒนธรรม และกระแสโลกาภิวัตน์จะกลายเป็นปัญหาท้าทายใหม่สำหรับโลกทศวรรษนี้

ปัญหาเฉพาะหน้าที่แทบทุกประเทศกำลังเผชิญอยู่เวลานี้คือ โลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจ (Economic Globalization) ซึ่งเป็นกระแสที่หมุนเร็วและแรงที่สุด มีผลกระทบมากที่สุด เฉพาะอย่างยิ่งโลกาภิวัตน์ทางการเงิน (Financial Globalization) ซึ่งเปิดโอกาสให้ประเทศที่แข็งแกร่งกว่าใช้ภูมิปัญญาหรือเทคโนโลยีแสวงหาผลประโยชน์จากประเทศที่ด้อยกว่าได้อย่างไร้ขอบเขต ยังผลให้ช่องว่าง (Globalization Gap) ระหว่างประเทศที่พัฒนาแล้วกับประเทศกำลังพัฒนาขยายวงกว้างออกไปอีกได้แก่ ช่องว่างด้านการแข่งขันระหว่างบริษัทข้ามชาติขนาดใหญ่กับบริษัทท้องถิ่น ช่องว่างด้านรายได้ คุณภาพชีวิตและการศึกษา⁶

สหรัฐอเมริกานับเป็นคู่ค้าที่สำคัญของไทย โดยไทยทำการค้ากับสหรัฐอเมริกา มากเป็นอันดับ 2 รองจากญี่ปุ่น ไทย และสหรัฐอเมริกา มีการลงนามในสนธิสัญญาทางไมตรีทางสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจเมื่อวันที่ 29 พฤษภาคม พ.ศ.2509 และมีการลงนามจัดตั้งคณะกรรมการความร่วมมือทางการพาณิชย์โดยรัฐมนตรีกระทรวงพาณิชย์ของทั้งสองประเทศเมื่อวันที่ 2 สิงหาคม พ.ศ.2533 มีการจัดตั้งหอการค้าไทย-สหรัฐอเมริกา (American-Thai Chamber of Commerce) ขึ้นโดยมี

⁶ สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา, วุฒิสภา 2539-2543 .(กรุงเทพมหานคร : บริษัทสามเจริญพาณิชย์ จำกัด ,2544), หน้า 178.

การลงนามกันเมื่อวันที่ 26 พฤษภาคม พ.ศ.2540 สหรัฐอเมริกามีแนวโน้มในการวางนโยบายที่จะรักษาผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ เพื่อควบคุมผลประโยชน์ของนโยบายต่างประเทศดังที่คาร์ลวิน คูลิคส์ ประธานาธิบดีคนที่ 30 ของสหรัฐอเมริกา เคยกล่าวไว้ว่า "ประเทศนี้เป็นประเทศธุรกิจและอเมริกาต้องการรัฐบาลธุรกิจ"⁷

ความสัมพันธ์ระหว่างไทย – สหรัฐอเมริกา ด้านความเศรษฐกิจนั้นมีขอบข่ายกว้างขวาง และลึกซึ้ง นอกจากนั้นยังมีความสัมพันธ์อย่างไม่เป็นทางการระหว่างประชาชนซึ่งสำคัญไม่แพ้กัน ในปัจจุบันรัฐบาลภายใต้นายกรัฐมนตรีพันตำรวจโททักษิณ ชินวัตร กำลังให้ความสำคัญกับความพยายามจัดทำเขตการค้าเสรี (Free Trade Agreement: FTA) ทวิภาคีกับ 6 ประเทศ คือ สหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น อินเดีย เกาหลีใต้ จีนและออสเตรเลีย และนอกเหนือจาก 6 ประเทศ แล้วก็มี การเสนอการจัดทำเขตการค้าเสรีแบบเป็นกลุ่มอีก อย่างเช่นกลุ่มอาเซียน อาฟต้า อาเซียนกับจีน หรือระหว่างประเทศในแถบเอเชียใต้ด้วยกันที่เรียกว่ากลุ่ม BIMST-EC การให้ความช่วยเหลือทางการทหารด้วยการส่งกองกำลังเข้าไปในอิรักเพื่อสนับสนุนสหรัฐอเมริกาจึงถือว่าเป็นอำนาจต่อรองทางเศรษฐกิจอย่างหนึ่งของไทย

สำหรับส่วนที่สหรัฐอเมริกาต้องการผลประโยชน์จากไทย ได้แก่ การลงทุน การบริการและการปรับปรุงเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิทางปัญญา โทรคมนาคม และอีคอมเมิร์ซ เป็นต้น ในขณะที่ประเทศไทยเองก็ควรที่จะมีการต่อรองในประเด็นสำคัญเพื่อผลประโยชน์ของประเทศ ได้แก่ การเกษตร สิ่งทอ แรงงาน เป็นต้น⁸

การหารือผู้นำเศรษฐกิจเอเปคว่าด้วยเรื่องการก่อการร้าย นายกรัฐมนตรี ได้แถลงทำที่ไทย ที่ได้มีการดำเนินการและปฏิบัติตามมาตรการการต่อต้านการก่อการร้ายอย่างเป็นทางการเป็นรูปธรรมนับแต่การประชุมผู้นำเอเปคที่นครเซี่ยงไฮ้ ในปี พ.ศ.2544 พร้อมทั้งสนับสนุนและรับรองแถลงการณ์การต่อสู้กับการก่อการร้ายและการส่งเสริมการเติบโตทางเศรษฐกิจ (APEC Leaders' Statement on Fighting Terrorism and Promotion) โดยจะร่วมกันปฏิบัติตามมาตรการความปลอดภัยสำหรับการค้าภายในภูมิภาคเอเปค (Secure Trade in the APEC Region – Star Initiative)⁹

⁷ อุไรวรรณ ธนสถิตย์, "นโยบายต่างประเทศของไทยต่อสหรัฐอเมริกา (2518-2545)" พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย, 2546), หน้า 178.

⁸ กองวิเคราะห์สารสนเทศศูนย์สารสนเทศการต่างประเทศ กรมส่งเสริมการส่งออก, "สรุปภาวะการค้าระหว่างประเทศของสหรัฐอเมริกาปี 2546 (ม.ค.-มี.ค.) (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่)

⁹ อุไรวรรณ ธนสถิตย์, "นโยบายต่างประเทศของไทยต่อสหรัฐอเมริกา (2518-2545)," หน้า 185.

การหารือระหว่างผู้นำอาเซียนและประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกา นายกรัฐมนตรีได้กล่าวแสดงความยินดีที่สหรัฐอเมริกา จัดทำ Enterprise for ASEAN Initiative (EAI) ร่วมกับ ASEAN และหวังว่าสหรัฐอเมริกาจะยังสนับสนุนการจัดทำความตกลงการค้าทวิภาคีกับประเทศอาเซียน เป็นรายประเทศด้วยในโอกาสนี้ประธานาธิบดีจอร์จ บุช กล่าวว่า สหรัฐอเมริกา เห็นถึงความสำคัญของอาเซียนในฐานะมิตรประเทศที่จะร่วมกันส่งเสริมความมั่นคงก้าวหน้าในภูมิภาค และสหรัฐอเมริกาพร้อมจะร่วมมือกับอาเซียนทางด้านเศรษฐกิจด้วย¹⁰

รัฐบาลไทยพยายามสนับสนุนภาคเอกชนในการขยายตัวไปในตลาดของประเทศอุตสาหกรรมตะวันตก โดยเฉพาะอย่างยิ่งสหรัฐอเมริกา หากประเทศสหรัฐอเมริกาดำเนินนโยบายกีดกันสินค้าเข้าเนื่องจากปัญหาขาดดุลการค้า หรือเหตุผลทางการเมืองอื่นๆ ไทยจะได้รับผลกระทบกระเทือนอย่างมาก ดังนั้น เพื่อเป็นการไม่ประมาทและเพื่อเป็นการส่งเสริมการขยายตัวทางเศรษฐกิจของไทยด้วยจึงควรแสวงหาตลาดให้กว้างที่สุด นอกจากด้านตลาดแล้ว สหรัฐอเมริกา ยังเป็นแหล่งสินค้าที่สำคัญหลายประเภทที่ไทยยังขาดแคลนเช่น อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ เป็นต้น เมื่อเป็นเช่นนี้สาเหตุที่ทำให้การสนับสนุนสหรัฐอเมริกาในการส่งทหารเข้าไปบูรณะพื้นฟูอิรักของไทยเหตุผลนั้นก็ คือ การเห็นแก่ผลประโยชน์ตอบแทนทางเศรษฐกิจทั้งเป็นอำนาจต่อรองทางการเมืองในการจัดทำเขตการค้าเสรีดังที่รัฐมนตรีของไทยได้ระบุว่า ผลตอบแทนที่ประเทศไทยจะได้รับจากการให้ความสนับสนุนแก่สหรัฐอเมริกามีหลายด้านเช่น สหรัฐอเมริกาจะให้ไทยเป็นศูนย์กลางส่งสินค้าทางอากาศในภูมิภาคเอเชีย และการพิจารณาที่จะให้ประเทศไทยเป็นตัวแทนของสหรัฐอเมริกาในการตรวจสอบมาตรฐาน ชิ้นส่วนอากาศยานที่เป็นผลิตภัณฑ์จากยางพาราที่ผลิตโดยประเทศต่างๆว่าเป็นไปตามเกณฑ์ที่องค์การบริหารการบินสหรัฐอเมริกา (Federal Aviation Administration) กำหนดไว้หรือไม่ ตลอดจนการที่สหรัฐอเมริกาสันับสนุนให้ภาคเอกชน ของตนมาลงทุนทางด้านสาธารณูปโภคในไทย¹¹

5.2 ความสัมพันธ์ของไทยกับอิรัก

5.2.1 ด้านการเมือง

ด้านการเมืองประเทศไทยกับอิรักสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างกัน เมื่อวันที่ 24 พฤษภาคม พ.ศ.2499 ทั้งสองฝ่ายต่างมีสถานเอกอัครราชทูตประจำที่กรุงแบกแดดและกรุงเทพฯ ในระหว่างสงครามที่สหรัฐอเมริกากับอิรัก ได้มีการปิดที่ทำการสถานเอกอัครราชทูตใน

¹⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 185.

¹¹ ศุภมิตร ปิติพัฒน์ "นโยบายต่างประเทศของไทยต่อเหตุการณ์ก่อวินาศกรรม 11 กันยายน 2001 และสถานการณ์ในอัฟกานิสถาน" อัฟกานิสถาน (กรุงเทพมหานคร : TEN MAY PRODUCTION, 2545), หน้า 173.

กรุงเทพ ในส่วนของไทยสถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงแบกแดด ยังคงเปิดทำการโดยมีเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นดูแล แม้ในระหว่างสงครามจนถึงปัจจุบันเพื่อให้ความช่วยเหลือคนไทยในการอพยพออกจากอิรักในระหว่างสงครามและหลังสงคราม และประสานให้ความช่วยเหลือทางด้านมนุษยธรรมกับรัฐบาลอิรัก โดยผ่านสถานเอกอัครราชทูตสำนักงานชั่วคราวในกรุงอัมมาน ประเทศจอร์แดน ซึ่งได้ย้ายออกจากอิรักก่อนสงคราม เมื่อวันที่ 11 มีนาคม พ.ศ.2546 ไทยและอิรักมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน โดยไม่เคยมีข้อขัดแย้งทางการเมืองระหว่างกัน และสนับสนุนท่าทีของกันและกันในเวทีระหว่างประเทศ ในช่วงหลังสงครามไทยมีนโยบายที่ชัดเจนที่จะให้ความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมแก่อิรัก ทั้งทางด้านอาหารและการฝึกอบรมให้แก่บุคลากรอิรักในประเทศไทย¹²

5.2.2 ด้านเศรษฐกิจ

5.2.2.1 ความสัมพันธ์ทางการค้าก่อนสหรัฐโจมตีอิรัก

อิรักเป็นประเทศที่ทางการไทยไม่ได้มองข้ามความสำคัญในฐานะตลาดการค้าที่มีลู่วางจะขยายตัวต่อไปในภูมิภาคตะวันออกกลาง ก่อนสงครามสหรัฐอเมริกาโจมตีอิรัก ไทยและอิรักได้ร่วมกันจัดตั้งคณะกรรมการร่วมทางการค้า ไทย – อิรัก และมีประชุมกันแล้วรวม 3 ครั้ง¹³ โดยครั้งสุดท้ายประเทศไทยได้เป็นเจ้าภาพจัดการประชุมคณะกรรมการร่วมทางการค้าไทย - อิรัก ที่กรุงเทพฯ เมื่อต้นปี พ.ศ.2545 นับเป็นก้าวหนึ่งของกระทรวงพาณิชย์และกระทรวงการต่างประเทศของไทยในการกระชับความสัมพันธ์ทางการค้ากับตลาดเกิดใหม่ในภูมิภาคตะวันออกกลาง

อิรักมีจำนวนประชากรทั้งสิ้น 25.3 ล้านคน รายได้ประชาชาติเฉลี่ยต่อหัวราว 2,000 เหรียญสหรัฐ / คน / ปี เป็นประเทศที่อุดมไปด้วยน้ำมันดิบจำนวนมหาศาล มีพรมแดนติดต่อกับประเทศอิหร่าน คูเวต ซาอุดีอาระเบีย จอร์แดน ซีเรีย และตุรกี แต่ในช่วง 20 ปีที่ผ่านมา อิรัก

¹²“สาธารณรัฐอิรัก”(Online), กระทรวงการต่างประเทศ, แหล่งที่มา : www.mfa.go.th/web/479.php?id=355 (2547,30 พฤศจิกายน)

¹³ มีการลงนามความตกลงทางการค้าระหว่างกันเมื่อปี 2527 และได้แลกเปลี่ยนตราสารระหว่างกันเมื่อ 10 มีนาคม 2529 ความตกลงดังกล่าวได้มีการจัดคณะกรรมการและได้มีการประชุมร่วมครั้งแรก ระหว่างวันที่ 29 - 30 พฤศจิกายน 2531 ณ กรุงแบกแดด สำหรับการประชุมคณะกรรมการเศรษฐกิจการค้าไทย-อิรัก ครั้งที่ 2 เมื่อเดือนกุมภาพันธ์ 2543 โดยฝ่ายไทยมีรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงพาณิชย์เป็นหัวหน้าคณะผู้แทนไทย ผลการประชุมสามารถหาข้อยุติได้สารัตถะของประเด็นการค้า การเงิน ไทยได้ขอให้อิรักพิจารณาเพิ่มสัดส่วนการนำเข้าข้าวจากไทย ซึ่งฝ่ายอิรักยินดีจะรับพิจารณาเพิ่มจำนวนการนำเข้าข้าวจากไทยเป็นอันดับแรก ประเทศไทยเป็นเจ้าภาพจัดการประชุม JTC ครั้งที่ 3 ระหว่างวันที่ 8 - 12 มกราคม 2545 โดยมีนายอดิศักดิ์ โพธิ์รามิก รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ และ นาย Moh ของอิรักเป็นประธานร่วม ทั้งสองฝ่ายได้หารือเพื่อขยายปริมาณการค้าในสินค้าประเภทต่างๆ ร่วมกัน ภายใต้โครงการ Oil for Food ของสหประชาชาติ เช่น ข้าว น้ำมัน. “กระทรวงการต่างประเทศ” [online] แหล่งที่มา : <http://www.mfa.go.th/web/479.php?id=355>

กลับเสียเวลาไปกับการทำสงครามใหญ่ถึง 2 ครั้ง คือ สงครามอิรัก-อิหร่านในช่วงเวลาระหว่างปี พ.ศ. 2524 – พ.ศ.2531 และสงครามอ่าวเปอร์เซียในปี พ.ศ.2534 ส่งผลบ่อนทำลายศักยภาพในการพัฒนาเศรษฐกิจของอิรักไปจนเกือบหมดสิ้น ทั้งนี้สงครามอิรัก-อิหร่านที่กินเวลายาวนานถึง 8 ปี สร้างความเสียหายทางเศรษฐกิจใหม่ให้แก่อิรักคิดเป็นมูลค่าสูงถึง 100,000 ล้านดอลลาร์สหรัฐ¹⁴ ขณะที่การรุกรานคูเวตทำให้สหประชาชาติดำเนินมาตรการคว่ำบาตรกับอิรักต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบันส่งผลให้พลเมืองอดอยาก ทั้งๆ ที่อิรักเป็นชาติที่ร่ำรวยทรัพยากรน้ำมันดิบก็ตาม

เศรษฐกิจอิรักมีแนวโน้มที่จะเอื้อประโยชน์กับประเทศคู่ค้า รวมทั้งประเทศไทย สรุปได้ดังนี้

1) น้ำมันสำรองและก๊าซธรรมชาติเหลือเฟือ ปัจจุบันอิรักมีปริมาณน้ำมันสำรองในแหล่งต่างๆ ที่ค้นพบแล้วจำนวนทั้งสิ้นราว 112,000 ล้านบาร์เรล นับเป็นประเทศที่มีปริมาณน้ำมันสำรองมากเป็นที่ 2 ของโลกรองจากซาอุดีอาระเบีย และยังมีพื้นที่ที่ยังไม่มีการสำรวจอย่างจริงจัง คาดว่าจะมีปริมาณน้ำมันสำรองอยู่อีกทั้งสิ้นอีกราว 215,000 ล้านบาร์เรล ยิ่งไปกว่านั้น ในปี พ.ศ.2544 ที่ผ่านมา ทางอิรักยังได้สำรวจพบแหล่งก๊าซแห่งใหม่ในบริเวณพรมแดนด้านติดกับประเทศซีเรีย คาดว่ามีปริมาณก๊าซสำรองอยู่ประมาณ 60,000 ล้านลูกบาศก์เมตร ส่งผลให้ขณะนี้ อิรักมีปริมาณก๊าซสำรองทั้งหมดราว 5 ล้านล้านลูกบาศก์เมตร โดยในจำนวนนี้เป็นแหล่งที่กำลังขุดเจาะขึ้นมาใช้ในเชิงพาณิชย์ 3,100,000 ล้านลูกบาศก์เมตร หากอิรักสามารถพัฒนาแหล่งน้ำมันและก๊าซธรรมชาติที่มีอยู่ทั้งหมดมาใช้ในเชิงพาณิชย์จะทำให้อิรักกลายเป็นประเทศที่ร่ำรวยไม่น้อยหน้าประเทศใดในตะวันออกกลาง¹⁵

2) สหประชาชาติโอนอ่อนมาตรการคว่ำบาตรภายหลังจากดำเนินมาตรการคว่ำบาตรกับอิรักเป็นเวลาราว 6 ปี องค์การสหประชาชาติได้เริ่มผ่อนปรนมาตรการคว่ำบาตรกับอิรักในเดือนธันวาคม พ.ศ.2539 โดยอนุญาตให้อิรักส่งออกน้ำมันภายใต้โครงการ “น้ำมันแลกอาหาร” เพื่อให้ความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมและบรรเทาความอดอยากของประชาชนชาวอิรัก ทั้งนี้โครงการ “น้ำมันแลกอาหาร” อนุญาต ให้อิรักส่งออกน้ำมันดิบคิดเป็นมูลค่าราว 2,000 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ในช่วง 6 เดือนโดยอิรักต้องนำเงินที่ได้จากการขายน้ำมันเข้าฝากในบัญชีที่ควบคุมโดย องค์การสหประชาชาติทำให้อิรักไม่สามารถนำเงินรายได้จากการขายน้ำมันมาใช้จ่ายเพื่อซื้อสินค้าได้ตามปกติอิรักจึงผลิตน้ำมันแต่เพียงพอกับการใช้จ่ายเพื่อซื้อสินค้าจำเป็นเท่านั้น ทำให้การส่งออก

¹⁴ คู่คิด คู่ค้า, ผู้ส่งออก, 15,349, (กุมภาพันธ์ 2545), หน้า 58.

¹⁵ พ.อ.สุรินทร์ นิตฺยบุรณะ, “ฝ่าลัทธิก่อการร้ายมหันตภัยของมนุษยชาติ,” (กรุงเทพฯ : มติชน, 2547), หน้า

น้ำมันดิบของอิรักจึงอยู่ในระดับเพียงแค่ 1 ใน 3 ของปริมาณที่อิรักเคยส่งออก ปัจจุบันอิรักรับการพิจารณายกเลิกมาตรการคว่ำบาตรที่องค์การสหประชาชาติใช้กีดกันอิรักซึ่งจะส่งผลดีทำให้อิรักเข้าสู่ระบบการค้าโลกไปตามปกติทำให้ไทยสามารถขยายความสัมพันธ์ทางการค้าได้กว้างขวางยิ่งขึ้น¹⁶

3)เขตการค้าเสรีมุ่งสู่อิรัก ประเทศเพื่อนบ้านใกล้เคียงเริ่มเจรจากระชับความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจกับอิรักมากขึ้น โดยเฉพาะอียิปต์และซีเรีย ได้มีข้อตกลงการค้าเสรีร่วมกับอิรัก ขณะที่จอร์แดนซึ่งเป็นประเทศที่มีพรมแดนติดต่อกับอิรักทางด้านทิศตะวันตกก็กำลังศึกษาความเป็นไปได้ในการก่อตั้งเขตการค้าเสรีร่วมกับอิรัก และที่น่าสังเกตก็คือ ชาอูดีอาระเบียและอิหร่านซึ่งเคยจัดเป็นคู่ริสำคัญของอิรักก็เปิดความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับอิรักอย่างเห็นได้ชัด โดยชาอูดีอาระเบียได้ทำการเปิดพรมแดนด้านที่ติดต่อกับอิรักเป็นครั้งแรกนับตั้งแต่อิรักบุกคูเวต เพื่อส่งออกสินค้าไปจำหน่ายอิรักภายใต้โครงการน้ำมันแลกอาหารของสหประชาชาติ ส่วนอิหร่านก็ให้ความสนใจในการดำเนินการก่อสร้างรถไฟเชื่อมต่อระหว่างกรุงแบกแดดของอิรักกับกรุงเตหะรานของอิหร่านอีกด้วย¹⁷

สำหรับประเทศไทย ทางของไทยได้เริ่มฟื้นฟูความสัมพันธ์ทางการค้ากับอิรักมาตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ.2543 หลังจากที่การติดต่อกันห่างเหินไปนานกว่า 12 ปี เนื่องจากสงครามอ่าวเปอร์เซีย ซึ่งที่ผ่านมามาตรการคว่ำบาตรทางการค้าของสหประชาชาติที่ดำเนินการต่ออิรักทำให้การค้าระหว่างไทยกับอิรักมีปริมาณน้อยมาก คิดเป็นสัดส่วนเพียงร้อยละ 0.02 เมื่อเทียบกับปริมาณการค้าระหว่างไทยกับประเทศแถบตะวันออกกลางทั้งหมด เนื่องจากอิรักถูกควบคุมการนำเข้าและส่งออกสินค้าโดยสหประชาชาติอย่างใกล้ชิด โดยอิรักถูกบังคับให้นำเข้าสินค้าเฉพาะเท่าที่จำเป็นในการยังชีพของประชาชนเท่านั้น¹⁸

ในรอบปี พ.ศ.2544 ที่ผ่านมามีปริมาณการค้าระหว่างไทยกับอิรักมีมูลค่ารวมทั้งสิ้นประมาณ 143 ล้านดอลลาร์สหรัฐ โดยไทยส่งออกสินค้าไปจำหน่ายยังอิรักรวมมูลค่าประมาณ 58 ล้านดอลลาร์สหรัฐ นับเป็นมูลค่าการส่งออกที่ใกล้เคียงกับมูลค่าการส่งออก 58.9 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ในปี พ.ศ.2543 ขณะที่ยอดการนำเข้าจากอิรักราว 85 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ลดลงในอัตรา

¹⁶ อรุณ อนุศักดิ์เสถียร, "น้ำมันดิบ" ใน อีคอนนิวส์ ,13,432 (เมษายน 2546), หน้า 35.

¹⁷ นนทวัฒน์ จันตรี, ศักยภาพความสัมพันธ์เศรษฐกิจระหว่างไทย-อิรักและจอร์แดน, "สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงแบกแดด (กันยายน 2548) (เอกสารไมตีพิมพ์เผยแพร่)

¹⁸ "เกาะติดไฟสงครามอเมริกา-อิรัก กระทบฯ ซึ่งของโอกาสทองธุรกิจไทย" ใน โลกการค้า,9,85 (เมษายน,2546) หน้า 39.

ร้อยละ 60 เมื่อเทียบกับยอดการนำเข้าในปีก่อนหน้า ส่งผลให้ไทยขาดดุลการค้ากับอิรักทั้งสิ้น 27 ล้านดอลลาร์ คิดเป็นอัตราการขาดดุลลดลงร้อยละ 150 เมื่อเทียบกับมูลค่าการขาดดุลจำนวน 177 ล้านบาทในปี พ.ศ. 2543¹⁹

ทั้งนี้ สินค้าส่งออกของไทยไปอิรัก ปัจจุบันมีเพียง 5 รายการ โดยสินค้าส่งออกที่มีมูลค่าสูงสุดเป็นอันดับ 1 มาโดยตลอด ได้แก่ ข้าว รวมมูลค่าการส่งออกราว 45 ล้านดอลลาร์ ลดลงร้อยละ 26 เมื่อเทียบกับมูลค่าการส่งออก 59.9 ล้านดอลลาร์ในปีก่อนหน้า รองลงมาได้แก่ เครื่องคอมพิวเตอร์ของเครื่องทำความเย็น รวมมูลค่าการส่งออกราว 5.8 ล้านดอลลาร์ เพิ่มขึ้นเกือบ 4 เท่าตัวจากมูลค่าการส่งออก 1.2 ล้านดอลลาร์ในปี พ.ศ.2543 ไขมันและน้ำมันพืชและสัตว์มูลค่าการส่งออกประมาณ 2.5 ล้านดอลลาร์เพิ่มขึ้นร้อยละ 95 เมื่อเทียบกับมูลค่าการส่งออก 1.3 ล้านดอลลาร์ ในปีก่อนหน้า เครื่องปรับอากาศและส่วนประกอบมูลค่าการส่งออก 2.3 ล้านดอลลาร์ เพิ่มขึ้นร้อยละ 76 กระดาษเยื่อกระดาษและผลิตภัณฑ์ (ยกเว้นหีบกล่อง) มูลค่าการส่งออก 2.3 ล้านดอลลาร์ นับเป็นสินค้าที่อิรักเริ่มนำเข้าจากไทยเป็นปีแรก เป็นที่น่าสังเกตว่า สินค้าส่งออกของไทยไปอิรักทุกรายการล้วนมีมูลค่าเพิ่มขึ้น ยกเว้นข้าว ทั้งนี้เนื่องจากในปีที่ผ่านมา ราคาข้าวในตลาดโลกตกต่ำประกอบกับข้าวไทยต้องเผชิญการแข่งขันกับข้าวจากปากีสถานและเวียดนามเพิ่มขึ้น²⁰

ในส่วนของ การนำเข้าสินค้าที่ไทยนำเข้าจากอิรักมีเพียงรายการเดียว คือ น้ำมันดิบ โดยไทยนำเข้าน้ำมันดิบจากอิรักรวมมูลค่าทั้งสิ้นราว 85 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ลดลงราวร้อยละ 154 เมื่อเทียบกับปริมาณการนำเข้ามูลค่า 241.1 ล้านบาทในปี พ.ศ.2543 สาเหตุที่ทำให้ไทยนำเข้าสินค้าจากอิรักเพียงรายการเดียวก็เนื่องจากมาตรการคว่ำบาตรขององค์การสหประชาชาติ ที่ห้ามอิรักส่งออกสินค้ารายการอื่นๆ เมื่อมาตรการดังกล่าวถูกยกเลิก ผลิตภัณฑ์ปิโตรเคมีจะเป็นสินค้าอีกรายการหนึ่งที่ไทยสนใจนำเข้าจากอิรัก²¹

5.2.2.2 ความสัมพันธ์ทางการค้าหลังสหรัฐอเมริกาโจมตีอิรัก

ภายหลังจากที่สหรัฐอเมริกาโจมตีอิรักทำให้สินค้ายังชีพเครื่องอุปโภคบริโภคตลอดจนอุปกรณ์ต่างๆ ขาดแคลนและตลาดบริโภคของอิรักเป็นตลาดขนาดใหญ่มีกำลังซื้อสูง และนักลงทุนจากตะวันตกไม่สามารถเข้าไปดำเนินธุรกิจได้เนื่องจากปัญหาความไม่สงบในอิรัก ช่องทางของ

¹⁹ ศุภิต ศุภคำ. ผู้ส่งออก, 15,349, (กุมภาพันธ์ 2545), หน้า 39.

²⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 37.

²¹ "สาธารณรัฐอิรัก" กระทรวงการต่างประเทศ.[online] (30 เมษายน 2541)

การค้าจึงผ่านทางประเทศเพื่อนบ้านรอบๆ อิรัก เช่น คูเวต บาห์เรน การ์ตา โอมาน จอร์แดน ตุรกี เป็นต้น ซึ่งประเทศเหล่านี้มีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับอิรักมาก่อนสงครามและยังคงส่งออกสินค้าเข้าไปสู่ตลาดบริโภคอิรักในระหว่างสงครามด้วย ดังนั้น ช่องทางการดำเนินธุรกิจของไทยในการเข้าสู่ตลาดอิรักซึ่งมีกำลังซื้อสูง จึงต้องผ่านการร่วมลงทุนกับกลุ่มประเทศในภูมิภาคตะวันออกกลางเช่น คูเวต จอร์แดน เป็นต้น กระนั้นก็ตาม ในประเทศอิรักมีโอกาสทางธุรกิจการค้าอีกมาก แต่ขณะนี้ยังไม่ใช่เวลาที่เหมาะสมที่จะเข้าไปบุกตลาดอิรัก เนื่องจากสถานการณ์ความมั่นคง หากแต่เป็นช่วงเวลาสำคัญ (critical period) ที่ภาคเอกชนไทยจะต้องเตรียมการสร้างเครือข่ายกับหุ้นส่วนธุรกิจกับประเทศเพื่อนบ้านรอบอิรัก เช่น คูเวต เป็นต้น เพราะนักลงทุนชาวคูเวตที่มีศักยภาพและมี connection จะะตลาดอิรักได้และขณะนี้มีโอกาสทางธุรกิจ在庫เวตอีกมหาศาลที่ภาคเอกชนไทยสามารถเข้ามามีส่วนร่วมได้ การจัดส่งความช่วยเหลือมนุษยธรรมไปยังอิรัก – รัฐบาลคูเวตได้จัดสรรงบประมาณ 4 ล้านดอลลาร์คูเวต²² (1 ดอลลาร์คูเวต เท่ากับ 140 บาท) ให้หน่วยงาน Humanitarian Operations Committee (HOC) on renewal basis เพื่อจัดซื้อสินค้าอุปโภคบริโภคจากตลาดท้องถิ่นในคูเวตเพื่อจัดส่งไปอิรัก โอกาสของไทยจึงอยู่ที่การแสวงหาความร่วมมือกับบริษัท main supplier ของคูเวต การมีฐานทัพทหารสหรัฐอเมริกาในคูเวตที่ Camp Doha ทำให้มีความต้องการจัดซื้อสินค้า/ บริการ มูลค่ากว่า 40 ล้านดอลลาร์คูเวตต่อเดือน²³ นอกจากนี้ KCCI ได้เรียกร้องให้รัฐบาลคูเวตจัดตั้งเขตการค้าเสรีที่มี Abdali ทางตอนเหนือของคูเวตติดกับชายแดนทางตอนใต้ของอิรัก ไทยมีโอกาที่จะเข้ามามีบทบาทในการรับเหมาช่วงการก่อสร้าง โครงการดังกล่าว เมื่อโครงการเสร็จสิ้นแล้วบริษัทไทยยังสามารถใช้ประโยชน์จากเขตการค้าเสรี Abdali โดยการเข้ามาตั้งโชว์รูมถาวรเพื่อแสดงตัวอย่างสินค้าส่งเสริมการส่งออกสินค้าไทยไปอิรักได้ นอกจากนี้ยังมีโครงการก่อสร้างใหญ่อีกหลาย โครงการ ได้แก่ โครงการพัฒนาเกาะ Failaka ที่ตั้งอยู่ทางตอนเหนือของคูเวต เป็นการพัฒนาพื้นที่เกาะให้เป็น tourism resort มีมูลค่ารวม 4 พันล้านเหรียญสหรัฐ ท่าเรือที่เกาะ Bubiyan ตั้งอยู่ที่ทางตะวันออกเฉียงเหนือของคูเวตเพื่อรองรับการส่งออก/นำเข้าสินค้าสำหรับกระบวนการฟื้นฟูบูรณะอิรัก โครงการแบ่งออกเป็น 5 ระยะ มูลค่ารวม 800 ล้านดอลลาร์สหรัฐ²⁴ และการสร้างสะพาน Subiya เป็นการสร้างสะพานแขวนเหนือทะเลจากเมือง Subiya ทางตอนเหนือของคูเวต เพื่อเชื่อมกับตัวเมือง Kuwait City มีความยาว 21 กิโลเมตร ในการใช้คูเวตเป็นประตูการค้าเข้าสู่อิรักอย่างมีประสิทธิภาพควรใช้วิธีการร่วมมือในลักษณะ Joint Venture ของภาคเอกชน 3 ประเทศ

²² วนิดา ศุคตวัธ, "ผู้แทนหอการค้าและอุตสาหกรรมคูเวตเยือนไทย," กรมเศรษฐกิจระหว่างประเทศ, (8 ตุลาคม 2546) (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่)

²³ เรื่องเดียวกัน.

²⁴ เรื่องเดียวกัน.

ไทย-คูเวต-อิรัก กล่าวคือฝ่ายไทยให้เทคโนโลยี/สินค้า/บริการ คูเวตให้เงินทุน/กระบวนการติดต่อ/โครงสร้างพื้นฐานและอิรักให้การติดต่อ/ความมั่นคงและการเปิดตลาด นักธุรกิจไทยสามารถเป็นเจ้าของธุรกิจในประเทศได้ 100 เปอร์เซ็นต์ ตามกฎหมายการลงทุนคูเวต นอกจากนั้นบาหลีเรนท์ก็ได้เชิญชวนนักธุรกิจไทยเข้าร่วม ฟันฟูบูรณะอิรัก จุดประสงค์เพื่อระดมความช่วยเหลือจากนานาประเทศไปสู่ประชาชนชาวอิรักและเป็นช่องทางในการดำเนินธุรกิจในประเทศต่อไป ปัจจุบันนักธุรกิจชาวอิรักเริ่มรู้จักอุปกรณ์และเครื่องใช้ไฟฟ้าจากไทย และมีความประสงค์จะนำเข้าเครื่องใช้ ไฟฟ้าที่ผลิตในประเทศไทย โดยเฉพาะเครื่องใช้ไฟฟ้าที่ผลิตได้มาตรฐานของกลุ่มในประเทศอ่าวเปอร์เซีย และนักธุรกิจบางคนประสงค์จะเป็นผู้แทนจำหน่ายสินค้าไทยในอิรัก ส่วนนักธุรกิจที่มีฐานะทางการเงินประสงค์จะจัดตั้งโรงงานประกอบเครื่องใช้ไฟฟ้าที่นำชิ้นส่วนมาจากประเทศไทย เช่น เครื่องทำความเย็น ตู้เย็น พัดลม และอุปกรณ์ไฟฟ้าอื่นๆ ในขณะนี้ อิรักกำลังต้องการอุปกรณ์และเครื่องใช้ไฟฟ้าเป็นจำนวนมาก²⁵ สำหรับการปฏิรูประบบเศรษฐกิจในอิรัก นาย Kamil Al-Gailani รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังของอิรัก ได้ประกาศแผนการปฏิรูปทางเศรษฐกิจของอิรักในที่ประชุม World Bank ที่เมืองดูไบ ว่าเอกชนต่างชาติสามารถมีกรรมสิทธิในภาคธุรกิจต่างๆ ของอิรักได้โดยสมบูรณ์ ยกเว้นภาคธุรกิจน้ำมัน ที่กรรมสิทธิ์ยังเป็นของรัฐ ซึ่งการปฏิรูปเศรษฐกิจในอิรักนี้จะมีผลบังคับใช้ในอนาคตอันใกล้ นอกจากนี้ รัฐบาลอิรักจะอนุญาตให้ธนาคารต่างชาติสามารถซื้อบริษัทท้องถิ่นที่ทำธุรกรรมทางการเงิน และสามารถโอนเงินสกุลต่างประเทศที่เป็นผลกำไรออกนอกประเทศได้รวมทั้งจะมีการประกาศให้ธนาคารชาติอิรักมีความเป็นอิสระโดยสมบูรณ์ และจะมีการจัดเก็บภาษีนำเข้าสินค้าทุกประเภทร้อยละ 5 ยกเว้นสินค้าที่นำเข้ามาช่วยเหลือทางด้านมนุษยธรรม²⁶

²⁵ "อิรัก: จะเจาะตลาดเครื่องใช้ไฟฟ้าไทยในอิรักได้อย่างไร", กระทรวงการต่างประเทศ(Online) : แหล่งที่มา: <http://www.mfa.go.th>

²⁶ พาสนา พุทธิกำพล, "การปฏิรูประบบเศรษฐกิจในอิรัก", กระทรวงการต่างประเทศ(Online) กระทรวงการต่างประเทศ(Online) : แหล่งที่มา: <http://www.mfa.go.th>

5.2.2.3 ปัญหาและอุปสรรคการค้าทวิภาคี

- 1) อิรักขาดแคลนเงินตราต่างประเทศอย่างรุนแรงเนื่องจากถูกอายัดทรัพย์สิน และต้องได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการ ฯ 661 สหประชาชาติ นอกจากนี้ไม่สามารถนำรายได้จากการขายน้ำมันมาใช้จ่ายตามปกติ ทำให้ประสบปัญหาทางการค้าต่างประเทศและค้างชำระกับประเทศคู่ค้า
- 2) ประเทศต่างๆ โดยเฉพาะประเทศรอบข้างที่มีพรมแดนติดต่อกับอิรัก อาทิ จอร์แดน สหรัฐอาหรับเอมิเรตส์ ฯลฯ มีการลงนามในความตกลงและความร่วมมือทางการค้าต่าง ๆ ตลอดจนถึงความตกลงจัดตั้งเขตการค้าเสรีกับประเทศอิรัก ซึ่งอิรักนับเป็นตลาดที่มีความต้องการสินค้าสูงมาก ทำให้ประเทศผู้ส่งออกต่างๆ ให้ความสนใจมากและมีการแข่งขันสูง แม้จะมีขั้นตอนการติดต่อการค้าที่ยุ่งยาก
- 3) การค้ากับอิรักมีทั้งช่องทางอย่างเป็นทางการ และขบวนการลักลอบต่างๆ ทำให้มีความสับสนในการติดต่อทางการค้า นักธุรกิจไทยค่อนข้างเสียเปรียบเนื่องจากขาดความใกล้ชิดกับนักธุรกิจพื้นที่และขาดแคลนข่าวสารข้อมูลที่ทันสมัย ทำให้ติดตามความเคลื่อนไหวทางการค้าไม่ทันท่วงที²⁷

แม้อิรักจะประสบปัญหาอย่างมากในการถูกคว่ำบาตรจากสหประชาชาติ ทำให้ไม่สามารถดำเนินการค้าระหว่างประเทศได้ตามปกติ แต่เป็นตลาดที่มีศักยภาพและกำลังซื้อสูง หากภาคเอกชนไทยสามารถหาช่องทางเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางการค้าในระยะนี้ ซึ่งอิรักเห็นว่าเป็นช่วงวิกฤตของประเทศจะส่งผลดีต่อการดำเนินการค้าระยะยาวในอิรัก ทั้งนี้วัฒนธรรมการติดต่อการค้าภูมิภาคตะวันออกกลางจะให้ความสำคัญต่อความสัมพันธ์ส่วนตัวระหว่างผู้ค้าเป็นอย่างมาก

ช่องทางขยายการค้ากับอิรักมีหลายช่องทาง ทั้งการค้าในรูปแบบอย่างเป็นทางการและการค้าอย่างไม่เป็นทางการที่มีการติดต่อการค้าโดยผ่านประเทศเพื่อนบ้านที่มีพรมแดนต่อเนื่องกับอิรัก เช่น จอร์แดน ซีเรีย ตุรกี สหรัฐอาหรับเอมิเรตส์ และอิหร่าน เป็นต้น หากผู้ที่สนใจทำการค้ากับอิรักต้องศึกษาข้อมูลโดยละเอียดถึงโอกาสและอุปสรรค ในการติดต่อการค้ากับอิรักในรูปแบบต่างๆ²⁸

²⁷ สำนักยุโรป เอเชียใต้ ตะวันออกกลางและแอฟริกา กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ. "ความสัมพันธ์ทางการค้า ไทย อิรัก" (มกราคม 2548) (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่)

²⁸ นนทวัฒน์ จันตรี, ศักยภาพความสัมพันธ์เศรษฐกิจระหว่างไทย-อิรักและจอร์แดน, "สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงแบกแดด (กันยายน 2548) (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่)

คณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติได้รับรองมติที่ 1483 (2003) เกี่ยวกับการคว่ำบาตรอิรักให้ยกเลิกมาตรการคว่ำบาตรทางเศรษฐกิจต่ออิรัก ยกเว้นการคว่ำบาตรทางอาวุธ และการอายัดเงินทุนและทรัพย์สินของบุคคลหรือองค์กรที่เกี่ยวข้องกับรัฐบาลของอดีตประธานาธิบดี ซัดดัม ฮุสเซน ซึ่งข้อมตินี้มี ผลผูกมัดประเทศสมาชิกสหประชาชาติทั้งหมด²⁹

จากมาตรการดังกล่าวและแนวโน้มของการลงทุนในอิรักหลังปฏิรูประบบเศรษฐกิจ เป็นปัจจัยที่สำคัญอย่างหนึ่งต่อการตัดสินใจสร้างความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจการค้าโดยใช้เครื่องมือทางการทหารในการสร้างความสัมพันธ์ด้านมนุษยธรรมเพื่อให้เกิดทัศนคติที่ดีต่อประเทศไทยในอนาคต³⁰

5.2.3 ด้านพลังงาน

น้ำมันสำรองจากแหล่งผลิตน้ำมันในประเทศตะวันตกโดยเฉพาะน้ำมันสำรองในอังกฤษ นอร์เวย์และสหรัฐอเมริกา กำลังจะหมดไปภายในระยะเวลา 5.4, 8.7 และ 10 ปี ตามลำดับ (ปัจจุบันอังกฤษมีน้ำมันสำรอง 4.7 พันล้านบาร์เรล, นอร์เวย์ 3.3 พันล้านบาร์เรล และสหรัฐอเมริกา 30.4 พันล้านบาร์เรล)³¹ สถิติของการปิโตรเลียมอังกฤษระบุว่าน้ำมันสำรองของสหรัฐอเมริกา รัสเซีย และอิรักจะมีต่อไปมากกว่า 100 ปี หากคงอัตราการผลิตของปัจจุบันคือ วันละ 2.3 ล้านบาร์เรล ทั้งนี้ น้ำมันสำรองของซาอุดีอาระเบียจะหมดไปภายใน 86 ปี ประเทศที่จะควบคุมน้ำมันโลกได้แก่ สหรัฐอเมริกา รัสเซีย ซาอุดีอาระเบีย คูเวต อิรักและอิหร่าน โดยมีน้ำมันสำรองรวมกันประมาณ 658.3 พันล้านบาร์เรล หรือกว่าร้อยละ 60 ของน้ำมันสำรองโลกและแม้ว่าการผลิตของประเทศเหล่านี้ในปัจจุบันจะมี สัดส่วนต่ำกว่าร้อยละ 25 ของการผลิตน้ำมันของโลกคือประมาณ 18 ล้านบาร์เรลต่อวัน คาดว่าตั้งแต่ปี 2020 การผลิตจะเกินกว่า 30 ล้านบาร์เรลต่อวัน เพื่อทดแทนการผลิตจากแหล่งอื่นที่น้ำมันสำรองหมดไป³²

²⁹ “มะกันทำทุกอย่างเพื่อน้ำมัน ผลักดันยูเอ็นยกเลิกคว่ำบาตรอิรัก” สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์. 49,48 (25 เมษายน - 1 พฤษภาคม พ.ศ.2546), หน้า 22.

³⁰ สุรชาติ บำรุงสุข, สหรัฐอเมริกากับระบบทหารในประเทศไทย ศึกษากรณีความช่วยเหลือด้านการทหารยุคหลังสงครามเวียดนาม (ค.ศ.1975-1980), หน้า 4 . อ้างจาก Robert L. Wendzel, *International Relations : A Policy-maker Focus* (New York : John Wiley & Sons, 1980), p.131.

³¹ สถานการณ์พลังงาน ,[online] 22 มิถุนายน 2547, แหล่งที่มา ; http://www.pttplc.com/th/ptt_core.asp?page=nc_en_na_detail&id=1751

³² สุวิทย์ สุทธิจิระพันธ์, “วิเคราะห์แนวโน้มการผลิตน้ำมันของกลุ่มประเทศอาหรับและโอกาสการร่วมทุน,” สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงอาบูดาบี, พฤศจิกายน 2546. (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่)

สภาวะการผลิตน้ำมันของประเทศอาหรับและแนวโน้ม รายงานจาก Organization of Arab Petroleum Exporting Countries (OPEC) ซึ่งว่า ระหว่างปี 1966 – 2001 ประเทศอาหรับ ได้แก่ สหรัฐอาหรับเอมิเรตส์ ซาอุดีอาระเบีย คูเวต กาตาร์ โอมาน อิรัก ลีเบีย อัลจีเรีย อียิปต์ และ ซีเรีย ผลิตน้ำมันดิบรวม 43 พันล้านบาร์เรล ขณะที่ตั้งแต่ปี พ.ศ.2539 เป็นต้นมา น้ำมันสำรองกลับมีเพิ่มมากขึ้น จาก 643 พันล้านบาร์เรลเป็น 653.3 พันล้านบาร์เรล ทั้งนี้เนื่องจากการขุดเจาะสำรวจพบน้ำมันจากแหล่งใหม่ๆ ถึง 250 แห่ง ซึ่งเป็นผลจากการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ในการขุดเจาะ ประเทศอาหรับสามประเทศที่มีการผลิตสูงสุดในช่วง พ.ศ.2539 – พ.ศ.2544 ได้แก่ ซาอุดีอาระเบีย สหรัฐอาหรับเอมิเรตส์ และคูเวต โดยมีการผลิตในระดับ 17.63, 4.89 และ 4.35 พันล้านบาร์เรล³³ ตามลำดับ ในสภาวะที่น้ำมันสำรองของสหรัฐอเมริกาและของประเทศตะวันตกที่เป็นแหล่งป้อนน้ำมันให้สหรัฐอเมริกากำลังจะหมดไป แต่ความต้องการใช้ในประเทศเติบโตอย่างรวดเร็ว สหรัฐอเมริกาจะเข้ามาพึ่งพาน้ำมันจากประเทศอาหรับเป็นอย่างมาก ขณะเดียวกัน อังกฤษ นอร์เวย์ และประเทศตะวันตกผู้ผลิตน้ำมันอื่นๆ อาจหันมาพึ่งพาการนำเข้าน้ำมันจากตะวันออกกลางเช่นกัน แม้ว่าจะสามารถนำเข้าจากรัสเซียได้ส่วนหนึ่ง (ปัจจุบันรัสเซียมีน้ำมันสำรองประมาณ 60 พันล้านบาร์เรล) ทั้งนี้ Arab Petroleum Research Center ที่กรุงปารีสวิเคราะห์ว่า ความต้องการน้ำมันโลกจะเพิ่มจาก 45 ล้านบาร์เรลต่อวัน เป็น 120 ล้านบาร์เรลต่อวัน ภายในปี พ.ศ.2568 โดยน้ำมันจากประเทศตะวันออกกลาง 5 ประเทศข้างต้นจะมีสัดส่วนเป็นร้อยละ 35 ของน้ำมันที่ผลิตป้อนตลาดโลกทั้งหมด³⁴

มาตรการของประเทศอาหรับเพื่อรับสถานการณ์ : เร่งขยายกำลังผลิต ในช่วงปี พ.ศ.2546 – พ.ศ.2550 สหรัฐอาหรับเอมิเรตส์ ซาอุดีอาระเบีย คูเวต อิรักและอิหร่าน จะเพิ่มการผลิตน้ำมันเป็นสองเท่าตัว คือประมาณ 42 ล้านบาร์เรลต่อวัน โดยจะใช้เงินทุนเป็นจำนวน 18 – 20 พันล้านเหรียญสหรัฐ ต่อปี เพื่อเพิ่มขีดความสามารถดังกล่าว ประเทศเหล่านี้กำลังประสบปัญหาในการหาเงินทุนจำนวนเกือบ 100 พันล้านเหรียญสหรัฐ ที่จำเป็นต่อการเพิ่มผลผลิตเพื่อสนองความต้องการบริโภคน้ำมันของโลกที่เพิ่มขึ้น เนื่องจากเงินที่มีอยู่ในประเทศไม่เพียงพอและราคาน้ำมันในระยะกลางและระยะยาวอาจมีการผันผวน ความจำเป็นที่จะต้องใช้เงินจำนวนมหาศาลมาลงทุนจะทำให้ประเทศเหล่านี้เปิดรับผู้ร่วมลงทุนต่างชาติเข้ามา

สภาวะสงครามในอิรักและความขัดแย้งของสหรัฐอเมริกากับประเทศในภูมิภาคตะวันออกกลางโดยเฉพาะกับอิหร่าน ทำให้ประเทศสมาชิกอ่าวอาหรับ (GCC) รื้อฟื้นการพิจารณา

³³ เรื่องเดียวกัน.

³⁴ ประทุมพร วัชรเสถียรและไชยวัฒน์ คำชู, อิรัก วิกฤตถาวร? (กรุงเทพฯ : อัมรินทร์, 2546), หน้า 93.

โครงการความร่วมมือในโครงการก่อสร้างระบบขนส่งน้ำมันทางท่อจากคูเวตผ่านทุกประเทศสมาชิกไปออกทะเลอาหรับในโอมาน เมื่อต้นปี.ศ.2546 ได้มีการลงนามให้บริษัทอเมริกัน ทำการศึกษาวิจัยความเป็นไปได้ของโครงการดังกล่าว กาตาร์เคยเสนอโครงการนี้เมื่อช่วงกลางทศวรรษ 1980 ในระหว่างที่ยังมีสงครามอิรัก - อิหร่าน แต่ผลการศึกษาในขั้นต้นระบุว่า จะไม่คุ้มค่าเชิงเศรษฐกิจ ปัจจุบันเรือบรรทุกทุกน้ำมันต้องแล่นผ่านช่องแคบฮอร์มุซ ระหว่างอิหร่านและโอมานเพื่อไปรับน้ำมันจากท่าเรือขนถ่ายน้ำมันของแต่ละประเทศซึ่งหากเกิดสงครามหรือมีการปิดอ่าวการขนส่งน้ำมันออกสู่ตลาดโลกจะหยุดชะงักทันที การสร้างท่อขนส่งน้ำมันจึงจะเป็นหลักประกันว่าน้ำมันจากประเทศอ่าวอาหรับจะนำออกป้อนตลาดโลกได้อย่างต่อเนื่องแม้หากมีสงครามเกิดขึ้น ทั้งนี้ ประเด็นเกี่ยวกับเรื่อง logistic จะได้รับความสำคัญมากยิ่งขึ้น ทั้งในระดับภูมิภาคและในระดับโลกเพื่อสร้างความมั่นใจว่าการขนส่งน้ำมันจะไม่หยุดชะงักอันจะเป็นการทำลายเศรษฐกิจและการพัฒนาของประเทศที่พึ่งพาน้ำมันเป็นสำคัญ

โอกาสทางการลงทุน การขยายผลผลิตน้ำมันจำนวนมหาศาลก่อให้เกิดการขยายตัวของโครงการที่เกี่ยวกับการขุดเจาะ การก่อสร้างต่างๆและอุตสาหกรรมต่อเนื่องรวมถึงการขยายฐานเก็บสำรองน้ำมันในภูมิภาคและนอกภูมิภาค ดังเช่นโครงการของบริษัท Horizon Terminals Limited ในรัฐฟูไจราห์ของสหรัฐอาหรับเอมิเรตส์ และโครงการของบริษัท Petroleum Development Oman ซึ่งประกาศลงทุนในโครงการน้ำมันรวม 2 พันล้านเหรียญสหรัฐ ในช่วง 5 ปีข้างหน้า เพื่อพัฒนาบ่อน้ำมันที่มีอยู่และการเพิ่มผลผลิตโดยนำเทคโนโลยีใหม่มาใช้ ตลอดจนการค้นหายุทธศาสตร์บ่อน้ำมันรวม 2 พันล้านเหรียญสหรัฐในช่วง 5 ปีข้างหน้า เพื่อพัฒนาบ่อน้ำมันที่มีอยู่และการเพิ่มผลผลิตโดยนำเทคโนโลยีใหม่มาใช้ ตลอดจนการค้นหายุทธศาสตร์บ่อน้ำมันแหล่งใหม่ โครงการเหล่านี้อาจเป็นโอกาสที่ประเทศไทยจะเข้าไปมีส่วนได้หากมีความพร้อม เพื่อสร้างความมั่นคงให้กับเศรษฐกิจไทยในอนาคต อนึ่ง ภายใต้การสนับสนุนของรัฐบาลสิงคโปร์ บริษัทสิงคโปร์ 5 บริษัท รวมกันเป็น consortium ชื่อ SINGA Consolidated Engineers and Constructor Pte.Ltd. มีจุดมุ่งหมายเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันขยายโอกาสการรับงานในโครงการอุตสาหกรรมน้ำมันและก๊าซธรรมชาติในตะวันออกกลางและเขตซาคาลินของรัสเซีย ขณะนี้บริษัทต่างชาติตะวันตกยังลังเลที่จะเข้าไปลงทุนในภูมิภาค เนื่องจากความทรงจำของประสบการณ์ในอดีต เช่นการโอนกิจการของเอกชนเป็นวิสาหกิจของรัฐ (Nationalization) กรณีการขุดเจาะน้ำมันของอิรัก - อิหร่าน ซึ่งทำให้บริษัทที่ลงทุนประกอบการอยู่ต้องหมดสิทธิในการดำเนินการ และกระแสการต่อต้านตะวันตกในโลกอาหรับ จึงเป็นช่องว่างที่ประเทศที่ไม่ใช่ตะวันตกอาจต้องรีบเข้าไปดังเช่น บริษัท Japan Offshore Development Co. เข้าไปถือหุ้นร้อยละ 12 ร่วมกับ Abu Dhabi

National Oil Co. ในโครงการพัฒนาแหล่งน้ำมันที่ Upper Zakum ของสหรัฐอาหรับเอมิเรตส์ เพื่อเป็นหลักประกันว่าจะมีน้ำมันป้อนญี่ปุ่นอย่างต่อเนื่องในอนาคต

เพื่อสร้างความแน่นอนว่าจะไม่เกิดการขาดแคลนน้ำมันซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ ขณะนี้จีนร่วมมือกับรัสเซียในการพัฒนาแหล่งน้ำมันในพื้นที่ทางตอนเหนือของจีน ซึ่งไทยอาจต้องพิจารณาหาหลักประกันสร้างความมั่นคงทางด้านพลังงานของประเทศโดยเข้าไปมีส่วนร่วมลงทุนและจัดการในแหล่งผลิตในภูมิภาคตะวันออกกลาง โดยไทยอาจมีข้อเสนอที่ดีกว่า เนื่องจากไทยมีที่ตั้งทางยุทธศาสตร์อยู่บนเส้นทางลำเลียงน้ำมันจากตะวันออกกลางไปยังเอเชียตะวันออก (โดยเฉพาะจีน ญี่ปุ่น และเกาหลีใต้) จึงทำให้ประเทศผู้นำเข้าและส่งออกมีความมั่นใจในเรื่อง logistic ด้วย หากไทยจะมีนโยบายเชิงรุกในขณะนี้ก็จะยังผลดีด้านเศรษฐกิจแก่ไทย

น้ำมันสำรองจากแหล่งผลิตในทวีปยุโรปและสหรัฐอเมริกา กำลังจะหมดไปใน 10 ปี ข้างหน้าเป็นผลให้ประเทศในยุโรปและมหาอำนาจทางเศรษฐกิจอื่นๆ รวมทั้งสหรัฐอเมริกาและอังกฤษต้องพึ่งพาน้ำมันจากตะวันออกกลางมากยิ่งขึ้น การที่สหรัฐอเมริกาและอังกฤษเข้าครอบครองบริหารจัดการแหล่งน้ำมันของภูมิภาคตะวันออกกลาง เพื่อให้มั่นใจว่าจะไม่เกิดการขาดแคลน น้ำมันซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญของการผลิต และโดยน้ำมันจากแหล่งตะวันออกกลางเป็นเส้นเลือดใหญ่ด้านพลังงานของเอเชีย ดังนั้นสถานการณ์พลังงานและเสถียรภาพของราคาน้ำมันจึงเป็นสิ่งที่มีความกระทบต่อภูมิภาคเอเชียโดยตรง และปัจจัยหนึ่งส่งผลต่อการตัดสินใจส่งทหารไทยเข้าไปร่วมบูรณะพื้นที่ฟูอิรัก

5.2.4 ด้านแรงงาน

เมื่อศึกษาถึงแนวโน้มของตลาดแรงงานไทยในตะวันออกกลางหลังสงครามอิรัก ความต้องการแรงงานจากต่างประเทศในตะวันออกกลางจะขยายตัวเพิ่มขึ้นอีก ทั้งนี้โดยคาดว่าภาวะเศรษฐกิจและการลงทุนของประเทศต่างๆ ในตะวันออกกลางมีแนวโน้มที่จะขยายตัวเพิ่มขึ้นในช่วงครึ่งหลังของปี พ.ศ.2546 ซึ่งเป็นผลมาจากสถานการณ์ทางการเมืองสงบลง ประกอบกับการก่อการร้ายในตะวันออกกลางจะมีจำนวนลดลง ขณะเดียวกันคาดว่าชาติอาหรับและประเทศที่เคยเป็นศัตรูกันมาก่อนในอดีตน่าจะมีการปรับตัวในทางที่เป็นมิตรกันมากขึ้น

ดังนั้น รัฐบาลไทยจำเป็นที่จะต้องมีการปรับกลยุทธ์ใหม่เจาะตลาดแรงงานในตะวันออกกลางร่วมกับภาคเอกชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเข้าไปเจาะตลาดแรงงานในบางประเทศที่ยังมีช่องว่างที่จะเข้าไปแทรกตัวได้ อย่างเช่น ประเทศอิรัก ที่อยู่ในระหว่างการเริ่มต้นบูรณะพัฒนาประเทศ ซึ่งจะต้องมีการปรับปรุงโครงสร้างการผลิตอุตสาหกรรมภายในประเทศใหม่ รวมทั้ง

จะต้องมีการปรับระบบโครงสร้างการผลิตน้ำมันหลังจากที่สหประชาชาติยกเลิกการคว่ำบาตรประเทศอิรัก

นอกจากนั้นยังมีโครงการในประเทศอื่นๆ ในตะวันออกกลางที่ยังมีความต้องการแรงงานจากต่างประเทศเป็นจำนวนมาก เช่น โครงการก่อสร้างทางรถไฟและก่อสร้างถนน ในประเทศซาอุดีอาระเบีย โครงการก่อสร้างระบบขนส่งน้ำมันทางท่อในสหรัฐอเมริกาหรับเอมิเรตส์ โครงการก่อสร้างในลิเบีย ด้านการเกษตรในประเทศอิสราเอล นอกจากนี้ยังมีแรงงานในอุตสาหกรรม ช่างเชื่อมโลหะและงานโรงงานอุตสาหกรรมในหลายประเทศที่ยังมีความต้องการแรงงานจากต่างประเทศเป็นจำนวนมาก

ต่อคำถามที่ว่า ไทยจะได้อะไรจากการฟื้นฟูอิรัก หลังจากสงครามอิรักสงบลง ในช่วงระยะเวลา 1-3 เดือนแรก คาดว่าจำเป็นต้องมีการปรับปรุงบูรณะประเทศอิรักอย่างเร่งด่วน โดยคาดว่าจะมีโครงการที่สำคัญได้แก่ การซ่อมแซมระบบสาธารณูปโภค ไฟฟ้า น้ำประปา และการก่อสร้างถนน รวมไปถึงบ้านเรือนประชาชนและสถานที่ราชการ ที่ได้รับความเสียหายจากสงคราม

ในระยะ 3-6 เดือนต่อไปคาดว่าประเทศอิรักจำเป็นที่จะต้องปรับปรุงโครงสร้างทางเศรษฐกิจ อุตสาหกรรมและโครงสร้างพื้นฐานสาธารณูปโภคขนาดใหญ่อย่างรีบด่วน ทั้งนี้เนื่องจากประเทศอิรักต้องประสบกับภาวะเศรษฐกิจชะงักงัน นับตั้งแต่ถูกคว่ำบาตรจากสหประชาชาติมาเป็นเวลานานถึง 12 ปี ขณะเดียวกันประเทศอิรักยังได้รับความเสียหายจากการทำสงครามกับสหรัฐอเมริการั้งล่าสุด ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่จะต้องมีการฟื้นฟูโครงสร้างทางเศรษฐกิจของประเทศโดยเร็ว

สำหรับโครงการฟื้นฟูบูรณะโครงสร้างทางเศรษฐกิจประเทศอิรักในระยะยาวนั้น ประเทศอิรักจะต้องมีโครงการฟื้นฟูน้ำมัน ปรับปรุงโรงกลั่นน้ำมัน การสำรวจแหล่งน้ำมันและการก่อสร้างโรงงานอุตสาหกรรมต่อเนื่องกับผลิตภัณฑ์น้ำมัน รวมถึงคาดว่าจะต้องมีการจัดตั้งตลาดหลักทรัพย์และสถาบันทางการเงินเพิ่มมากขึ้นเพื่อให้ระบบเศรษฐกิจของประเทศอิรักเข้าสู่ระบบเสรีนิยมมากขึ้น

นอกจากนั้น จะต้องมีการปรับปรุงสนามบิน รวมทั้งมีการก่อสร้างสนามบินแห่งใหม่ในหลายเมืองที่สำคัญของประเทศอิรักและจะต้องมีการปรับปรุงท่าเรือเพื่อรองรับการค้าระหว่างประเทศและการส่งออกน้ำมันที่จะเพิ่มขึ้นในอนาคต ซึ่งจะมีผลทำให้มีความต้องการแรงงานจากต่างชาติเพิ่มสูงขึ้น

โครงการฟื้นฟูบูรณะประเทศอิรักหลังสงครามนี้ ประเทศไทยน่าจะมีโอกาสได้ปฏิบัติงานบางส่วน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการไปรับช่วงเหมางาน(Sub-contract) ต่อจากบริษัทรับเหมางานของต่างประเทศ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความสามารถของรัฐบาลไทยและภาคเอกชนของไทยในการติดต่อประสานงานกับทางสหรัฐอเมริกาที่มีอำนาจในการบูรณะประเทศอิรักขณะนี้

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าสหรัฐจะได้แบ่งภารกิจในการเข้าไปฟื้นฟูบูรณะประเทศอิรักให้กับบริษัทเอกชน ของสหรัฐและอังกฤษไปบางส่วนแล้วก็ตาม แต่ในความเป็นจริงจะพบได้ว่าการเข้าไปบูรณะประเทศอิรักนั้น จำเป็นที่จะต้องใช้ผู้ที่มีความชำนาญและผู้ที่มีการประสบการณ์ทำงานในตะวันออกกลางมาก่อน รวมทั้งใช้แรงงานจำนวนมาก

ดังนั้น จึงคาดว่าแรงงานไทยน่าจะได้มีโอกาสเข้าไปรับงานบูรณะประเทศอิรักได้ส่วนหนึ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งงานด้านการก่อสร้างและแรงงานการผลิตในโรงงานอุตสาหกรรม รวมทั้งแรงงานที่มีความรู้ด้านช่าง แรงงานด้านการเคลื่อนย้าย และแรงงานการขนส่ง ที่สามารถจะเข้าไปปฏิบัติงานได้ทัน เมื่อการก่อความไม่สงบในอิรักสงบลงจากการคืนอำนาจอธิปไตยให้กับรัฐบาลอิรัก